

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Раҳимзода Муҳаммаднаби Маҳмадшоҳ дар мавзӯи «Методикаи ташаккули муносибати тамоюли касбии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогика (ҳимояи такрорӣ) аз рӯи ихтисоси-13.00.02 – назария ва методикаи таълиму тарбия (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (13.00.02.01 – назария ва методикаи фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ))

Маълум аст, ки маълумоти мактабии физика барои ташаккули ҷаҳонбинӣ ва инкишофи дониши мантиқии шахс нақши муҳим мебозад ва ин кор танҳо тавассути таълим ва методҳои таълими физика амалӣ гардида, яке аз вазифаҳои асосии педагогика ба шумор меравад. Аз ин рӯ, омӯзгорону устодони физикаро месазад, ки дар радифи дигар методҳои фаъол, методикаи ташаккули муносибати тамоюли касбии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика он амиқ ва ҷамъониба истифода баранд.

Ҷавҳари диссертатсияи Раҳимзода М.М. иборат аз омӯзишу таҳлил ва татбиқу истифодаи маводҳои таълими дар ҷараёни таълими физика ташаккули муносибати тамоюли касбии муаллимони ояндаи биология бар мабной осори ғании донишмандони замони муосир ба шумор меравад, ки ӯ омӯзгорона аз ӯҳдаи ин кор баромадааст.

Дар рисола диққати асосӣ ба таълиму тарбияи муаллимони ояндаи биология ба асоси маводҳои таълими физика ва истифодаи Методикаи ташаккули муносибати тамоюли касбӣ дар асоси осори ғании донишмандони бурунмарзӣ ва муосири тоҷик равона шудааст.

Десертаанд дар рисола ҳангоми тайёр намудани муаллимони фанни биология яке аз фанҳои асосии пешазтахассусӣ фанни физика ба ҳисоб меравад, итиҳоб намуда, ҳар гуна таҳқиқоти муосири биологӣро бидуни истифодаи мафҳум ва қонунҳои физикӣ ва инчунин методҳои таҳқиқотии он аз имкон берун аст, истифода намудааст. Аз ин рӯ, дар таълим истифода намудани муносибати тамоюли касбӣ нисбат ба

фанҳои пешазтахассусӣ яке аз самтҳои афзалиятнок доир ба такмили касбии таълими муаллимони ояндаи биология мебошад мавриди тадқиқот қарор додааст.

Муаллиф рисолаи пажӯҳишшавандаашро дар ҳаҷми се бобу хулоса, рӯйхати китобҳои истифодашуда, ки шомилӣ 158 сарчашма мебошад таҳлилу таҳқиқ намуда, дар муқаддимаи он интихоби мавзӯъ, аҳамияти дараҷаи омӯзиш, вазифаю ҳадаф ва инчунин методи таҳқиқу марҳилаҳои омӯзиши онро комилан дуруст баён кардааст.

Дар боби аввал, ки «Асосҳои назариявии фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика» ном дорад ва аз се фасл иборат аст, муаллифи рисола нақши фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика ва ҷараёни таълими онро бо усулҳои нави таълим ва хусусан фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаро мавриди баррасӣ қарор додааст.

Дар фасли аввал, моҳияти донишҳои методологӣ барои инкишофи илмҳои табиӣ ва ошкор намудани иқтидори ҷаҳонбинии алоқаи байниҳамдигарии фанни биология ва физика асоснок кардааст.

Инчунин десертант донишҳои физикӣро барои шарҳ додани моҳият ва пешгӯии падидаҳои табиат истифода бурда, методҳои физикӣро дар таҳқиқотҳои равандҳои табиат хело хуб мавриди барраси намудааст.

Дар боби дуюм «Методикаи таълими фанни физика барои муаллимони ояндаи биология бо истифодаи муносибати тамоюликасбӣ» бевосита истифодаи амалӣ ва таҷрибавии падидаҳои табиатро дар асоси қонуниятҳои физикӣ дар ҷараёни таълими фанни физика барои ихтисосҳои биология дар мисоли ҳамаи қисмҳои физика ва муқоисаи робитаҳои байнифаннӣ мавриди таҳқиқ қарор додааст.

Дар ин боб, муҳаққиқ, самаранокии татбиқи ҷараёни таълими фанни физика барои ихтисосҳои биология дар мисоли ҳамаи қисмҳои физика ва муқоисаи робитаҳои байнифаннӣ вобаста аз сифати маводи барномавии татбиқшаванда баррасӣ намудааст, ки гавҳари рисолаҳо ташкил

медихад. Тибқи хулосаи унвонҷӯ азбаски дар раванди таълим намудҳои гуногуни машғулиятҳо (фаъолияти илмӣ-таҳқиқотӣ, корҳои озмоишӣ ва амалӣ, маърузаҳо, семинарҳо) нақши муҳим доранд, ҳар яки он ба ташаккули донишҳо дар фаъолияти минбаъдаи касбӣ мусоидат намуда, истифодаи маводҳои мазмуни байнифаннидоштада дар ҳамаи машғулиятҳо ва ҳангоми иҷрои намуди ҳамаи фаъолиятҳои таълимӣ самаранокии раванди таълимро пурзӯр мегардонад.

Муаллиф барои ин кор ҳангоми таҳияи курси тамоюли касбии физика мақсадҳои зерини таълим гузошта шуданд: 1. аз худ кардани маҳоратҳои истифодаи методҳои назариявӣ ва озмоишии физикӣ барои ҳалли фасли вазифаҳои касбӣ; 2. ташаккул додани асосҳои илмии дониш ва маҳоратҳо 3. ташаккул додани тафаккури ҳамгирои ягона; 4. омодагӣ ба фаъолияти касбӣ.

Амалӣ намудани курси тамоюли касбии фанни физика бояд чунин вазифаҳоро ҳалли фасл намояд ба монанди: 1) омӯхтани қонунҳои физика, ки аксаран дар фанни биология ба онҳо таъяс мекунанд; 2) аз худ кардани методҳои озмоишӣ ва назариявие, ки дар биология ва физика истифода мебаранд; 3) васеъ намудани донишҳои донишҷӯён дар бораи сохт ва принципҳои ҳаҷони атроф; 4) ташаккул додани тасвири ягонаи илмии ҳаҷон; 5) рушди тафаккур; 6) омодагӣ ба фаъолияти ояндаи касбӣ.

Бояд қайд кард, ки мақсад ва вазифаҳои таълимии зикршударо ба назар гирифта, зимни интиҳоби мундариҷаи маводи таълимӣ доир ба фанни физика мо принципҳои зерин: - мутобиқат ба стандартҳои давлатӣ;- яқлухтӣ;- илмият ва моҳияти амалӣ будан; - бунёди будан; - майл доштан ба самти касбӣ; - дастрас буданро зарур мешуморад.

Дар зербоби дуюм истифодаи маводи дорои мазмуни нигаронидашудаи касбӣ зимни ташкили шаклҳои асосии таълим мавриди таҳлил қарор додааст.

Муаллиф методикаи таълими фанни физика барои фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика бо истифодаи муносибати

тамоюликасбӣ яке аз усулҳои самараноки тадқиқоти илмӣ қаламдод намуда, кайд мекунад, ки усули мазкур, на танҳо дар доираи илми муосир васеъ истифода мегардад, балки дар тайёр намудани мутахассисони ояндаи дигар ихтисосҳо низ самаранок истифода бурда мешавад. ҳамчун усули нав ва самараноки таълим маънидод карда тавонистааст.

Ҳамин тариқ, дар ҷараёни таҳқиқ ба диссертант муяссар гардидааст, ки мазмуну мундариҷаи маълумоти физикаро бо истифодаи маводи арзишманди баён созад.

Дар боби сеюм муаллифи рисола ташкили озмоиши педагогӣ ро мавриди баррасӣ қарор додаст.

Озмоиши педагогӣ доир ба санҷиши озмоишии истифодаи самараноки методикаи таҳияшуда, ки мақсади он фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии донишҷӯён - муаллимони ояндаи биология бо кумаки маводи мазмуни байнифандишуда дар маҷмӯъ бо методҳои фаъоли таълим мебошад, гузаронида шуд.

Фасли сеюм рисола, ки «Ташкил ва натиҷаи гузаронидани озмоиши педагогӣ» ном дорад, ки бевосита ба натиҷаҳои таҳқиқот бахшида шуда, тавассути ҷадвалҳо ва диаграмма тавсиф гардида, хулосаи он бо формулаи машҳури Пирсон роҷеъ дарёфти қимати статистикӣ дар соҳаи методикаи таълими физика баҳогузори гардидааст.

Хулосаву натиҷагириҳо ва тавсияҳои амалии муҳаққиқ дар рисола дуруст баён шуда, қисме аз онҳо ҷолиби тавачҷӯҳ мебошанд, ки чунинанд:

- Ба таълими фанҳои ҳамгиро диққати зиёд дода мешавад, ки он ба системаи маориф таъсири мусбат мерасонад. Вобаста ба ин масъалаи баланд бардоштани самаранокии фаъолияти таълимӣ-маърифатӣ ҳангоми омӯзиши фанни физика аз тарафи муаллимони ояндаи биология муҳимият пайдо мекунад.

- Барои баланд бардоштани самаранокии омодагии касбӣ ва фаннии муаллимони ояндаи биология фаъолгардони фаъолияти таълимӣ-маърифатӣ аз фанни физика зарур мебошад.
- Методҳои зиёд ва усулҳои фаъоли таълим мавҷуд мебошад, ки аз байни онҳо мо барои таълими физика барои муаллимони биология методҳои ба мақсад мувофиқро интихоб кардем, ба монанди: ташкили корҳои таълимӣ-таҳқиқотӣ ва илмӣ-таҳқиқотӣ, гузаронидани баҳсҳои илмӣ, маърузаҳои проблемавӣ ва бинарӣ, таҳлили вазъиятҳои мушаххас.
- натиҷаи таҳқиқот метавонад ҳамчун маводи таълимӣ ҳангоми таълифи китобҳои дарсӣ, нақшаҳои таълимӣ, дастурҳои таълимӣ барои донишгоҳҳои тамоюли педагогӣ истифода карда шавад;
- ҷанбаҳои методӣ таълимӣ оиди мавзӯи таҳқиқгардида метавонад ҳамчун маводи пажӯҳишӣ барои магистронӣ аспирантон ва докторантон истифода шавад.

Дар баробари муваффақиятҳои зиёд дар рисола баъзе эродҳо ва нуқтаҳои баҳсталаб низ ба назар мерасанд, ки чунинанд.

1. Таҳқиқоти муаллиф фарогири муассисаҳои таҳсилоти олии касбии тамоюли омӯзгорӣ ва инчунин мактабҳои таҳсилоти ҳамагонӣ буда, ба назари ман омӯзиш ва таҷрибаи баъзе коллечҳои тахассусӣ низ арзиши корро боз ҳам меафзуд.

2. Дар фасли дуюми боби аввал муаллиф дар бораи фаъолгардони фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика бо истифодаи муносибати тамоюликасбӣ дуруст ҳарф задааст, аммо хуб мешуд ки дар бораи фаъолияти таълимӣ ва робитаи дониши фанҳои гуногун низ ақидаронӣ мекард, ки тибқи ҳулосабарориҳояш татбиқи методҳои гуногуни биологӣ, педагогӣ дар дарсҳои физика бештар манфиатовар аст.

Эродҳои овардашуда албатта ба арзиши волои назариявӣ амалии рисола таъсире надоранд.

Мазмуну муҳтавои рисола бо фишурдаҳои он, ки ба забонҳои давлатӣ тоҷикӣ ва русӣ таълиф гардидаанд, мувофиқати комил дорад.

Мақолаҳои таълифнамудан унвонҷӯй низ инъикоскунандаи моҳияти рисола мебошанд.

Автореферати кори рисолаи илмии Раҳимзода Муҳаммаднаби Маҳмадшоҳ дар мавзӯи «Методикаи ташаккули муносибати тамоюли касбии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика» тадқиқоти илмӣ-тахассусии анҷомёфта ҳисобида шуда, аз рӯи ҳаҷм, арзиши назарӣ ва амалӣ ҷавобгӯ ба талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аст ва муаллифи он сазовори соҳиб шудан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.02 – назария ва методикаи таълиму тарбия (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (13.00.02.01 – назария ва методикаи фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ)) мебошад.

номзади илмҳои техникаӣ,
мудирӣ кафедраи Физикаи эксперименталӣ- и
Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон
ба номи Садриддин Айнӣ

Муҳаббатов Хушнуд
Қурбонович

734003, ш. Душанбе,
хиёбони Рӯдакӣ 121
сомона: www.tgpu.tj
E-mail: mhq71@mail.ru.

Имзои мудирӣ кафедраи Физикаи эксперименталӣ,
дотсент, Муҳаббатов Х.Қ.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси ДДОТ ба номи С.Айнӣ
_____ Мустафозода Абдукарим

ТАҚРИЗ

ба автореферати рисолаи диссертатсионии Раҳимзода Муҳаммаднаби Маҳмадшоҳ дар мавзӯи «Методикаи ташаккули муносибати тамоюли касбии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика» барои дарёфти дараъаи илмии номзади илмҳои педагогика (ҳимояи такрорӣ) аз рӯи ихтисоси-13.00.02 – назария ва методикаи таълиму тарбия (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (13.00.02.01 – назария ва методикаи фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ))

Муаллифи тадқиқот дар асоси омӯзиш ва таҳлили адабиётҳои таҳассусӣ ва психологӣ-педагогӣ моҳият ва муҳимияти проблемаи интихобнамударо асоснок намудааст, ки раванди чараёни таълими физика дар ташаккули муносибати тамоюли касбии муаллимони ояндаи биология на фақат барои инкишофи тафаккури назариявӣ, инчунин барои баланд бардоштани дараҷаи айёни-фасоҳатии тафаккури муаллимони ояндаи биология бо истифодаи маводҳои таълимӣ мусоидат намояд. Бо ин мақсад диссертант қомилан се роҳи дурусти далелҳои мавҷудбударо нишон додааст (якум, миқдори зиёди ба дараҷаи кофӣ маводҳои барномавӣ тартиб додааст, ки дар таркиби он маводҳои физикии робитаи биологӣ дошта гуногун ҷойгир карда шудааст; дуюм, ҳодисаҳои робитаи байни фанҳои физика ва биологӣ дошта имконият медиҳанд, ки фаъолияти эҷодии муаллимони ояндаи биология ташкил карда шуда айёниятнокии раванди таълим тақвият дода шавад ва сеюм, ба таври васеъ истифодабарии донишҳои физикӣ ба муаллимони ояндаи биология имконият медиҳад, ки фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика ва чараёни таълими онро бо усулҳои нави таълим ва хусусан фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони оянда фаъолият намоянд), ки ин зарурияти истифодабарии конструксияҳои компютериро дар раванди таълими физика талаб менамояд.

Дар автореферати Раҳимзода М.М. назарияҳои муҳаққиқони бисёр дар раванди таълим имконоти истифодаи онро дар алоқамандӣ бо фанҳои дигар мавриди баррасӣ қарор додаанд. Дар ин самт таҳқиқотҳои зиёд анҷом дода шудаанд. В.Н. Федорова, А.В. Усова, В.Н. Максимова, Д.М. Кирюшкин, И.Д. Зверев, М.Н. Борулава. Дар қорҳои ин педагогон алоқаҳои байнифании сиклҳои гуногуни методӣ, дидактикӣ ва методологӣ муайян карда шуда, роҳҳои дар амал мавриди истифода қарор додани онҳо ошкор карда шудаанд. Дар асоси натиҷаи қорҳои муҳаққиқон М.Ж.

Симонова, М.Н. Радаева, К.А. Колесников, С.П. Злобина, В.В. Губин ва дигарон вазифаҳои бисёре дар робита ба алоқаҳои байнифаннӣ ва амалӣ намудани онҳо дар раванди таълим ҳаллу фасл карда шудаанд. Бояд қайд кунем, ки таҳқиқоти муҳаққикон, Н.О. Шелехова, И.Е. Карнаух, В.С. Елагина, В.А. Основина ва дигарон ба масъалаҳои тайёр намудани муаллимони оянда, ки кодиранд алоқаҳои байнифанниро анҷом диҳанд, бахшида шудаанд. Таҳқиқотҳои донишмандон, Н.Р. Шталева, И.И. Масалида, И.П. Маклесова, Д.Д. Дондокова ва дигарон низ ба масъалаи баланд бардоштани сатҳи сифати тайёр намудани мутахассисонро бо қорбурди робитаҳои байнифаннӣ равшанӣ андохтаанд десертант мавриди омӯзиш қарор додааст.

Дар қори мазкур ҳамаи талаботҳо ба қори диссертатсионӣ риоя карда шудааст. Тадқиқот аз муқаддима, се боб, хулоса ва тавсияҳо иборат аст.

Дар муқаддима моҳияти проблемаи гузошташуда асоснок гардида, мақсад, объект, мавзӯ ва вазифаи тадқиқот муайян карда шудааст; фарзия ва навигарии илмӣ, аҳамияти назариявӣ ва амалии қор, асосҳои методологӣ ва марҳилаҳои тадқиқоти эксперименталӣ бо тафсил ифода ёфтааст.

Боби аввал, ки «Асосҳои назариявии фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика» ном дорад ва аз се фасл иборат аст, муаллифи рисола нақши фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика ва чараҳои таълими онро бо усулҳои нави таълим ва хусусан фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаро мавриди баррасӣ қарор додааст.

Дар зербоби якум «Чанбаҳои психологӣ-дидактикии фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии донишҷӯён» моҳияти мафҳуми «фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии донишҷӯён» маънидод шуда, методҳо ва шаклҳои фаъоли таълим мушаххас карда шуда, ба система дароварда шудаанд. Дар зербоб методҳои асосие, ки қобили истифода барои тадриси фанҳои сикли табиатшиносӣ бо имконоти самараноки маводи самти касбӣ дошта мебошанд, инҳоанд: маърузаи проблемавӣ, маърузаи-шухидӣ, маърузаи-бинарӣ, маъруза-саёҳат, бозиҳои таълимӣ, методи лоиҳаҳо, методҳои таълими фосилавӣ муалиф истифода бурдааст.

Муалиф дар зербоби дуюм «Истифодаи муносибати тамоюли касбӣ дар таълими физика ҳамчун воситаи фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-

маърифатии муаллимони ояндаи биология» вазифаҳои истифода кардани он муайян карда шуда, таснифоти алоқаҳои байнифаннӣ пешниҳод ва самаранокии корбурди онҳо дар раванди фаъолияти омӯзгорӣ нишон дода шудааст. Инчунин десертант истифодаи муносибати тамоюли касбӣ ба омодагии муаллимони ояндаи биология мусоидат намуда, дар онҳо маҳоратҳои гузоштани мақсад ва вазифаҳо, интихоби мазмун, восита ва методҳои таълим, арзёбӣ ва назорати фаъолияти донишҷӯёнро инкишоф медиҳад қобили қабул меонад.

Бо бии дуҷоми тадқиқот – «Методикаи таълими фанни физика барои муаллимони ояндаи биология бо истифодаи муносибати тамоюли касбӣ» бевосита истифодаи амалӣ ва таърибавии падидаҳои табиатро дар асоси қонуниятҳои физикӣ дар ҷараёни таълими фанни физика барои ихтисосҳои биология дар мисоли ҳамаи қисмҳои физика ва муқоисаи робитаҳои байнифаннӣ мавриди таҳқиқ фаро гирифта шудааст.

Дар зерҷоми яқум мақсадҳо, вазифаҳо ва принципҳои ташаккулёбии мазмуни курси физика барои донишҷӯёни ихтисосҳои биология бо истифода аз муносибати тамоюли касбӣ мавриди баррасӣ қарор мегирад.

Барои илроиши ин қор ҳанҷоми таҳияи курси тамоюли касбии физика муалиф мақсадҳои зерини таълимро гузошта шуданд: 1. аз худ қардани маҳоратҳои истифодаи методҳои назариявӣ ва озмоишии физикӣ барои ҳаллу қасли вазифаҳои касбӣ; 2. ташаккул додани асосҳои илмии дониш ва маҳоратҳо 3. ташаккул додани тафакқури ҳамғирои яғона; 4. омодағӣ ба фаъолияти касбӣ.

Барои амалӣ намудани курси тамоюли касбии фанни физика бояд ҷунин вазифаҳоро ҳаллу қасл намояд ба монанди: 1) омӯхтани қонунҳои физика, ки ақсаран дар фанни биология ба онҳо тақя меқунанд; 2) аз худ қардани методҳои озмоишӣ ва назариявие, ки дар биология ва физика истифода мебаранд; 3) васеъ намудани донишҳои донишҷӯён дар бораи сохт ва принципҳои ҷаҳони атроф; 4) ташаккул додани тасвири яғонаи илмии ҷаҳон; 5) рушди тафакқур; 6) омодағӣ ба фаъолияти ояндаи касбӣ.

Дар зерҷоми сеҷоми «Ташаккулёбии донишҳои методологии муаллимони ояндаи биология дар раванди фаъолияти таълимӣ-маърифатӣ доир ба фанни физика» масъалаҳои ташакқули донишҳои методолоғӣ, ки зимни таълими физика ба миён меоянд, мавриди баррасӣ қарор гирифта, таърифи мафҳуми «донишҳои методолоғӣ» дода шуда, самтҳои асосии ташаккулёбии донишҳои методолоғӣ дар машғулиятҳои физикии фанни физика муайян қарда шудаанд.

Муалиф масъалаи ташаккулёбии донишҳои методологӣ ҳангоми таълими физика хеле муҳим мешуморад. Ин бо он алоқаманд аст, ки физика ҳамчун илм сохтор ва хусусияти навъҳои ашёҳои мушаххас ва шаклҳои мавҷудияти онҳоро меомӯзад. Донишҳои физикӣ табиатро дар доираи васеъ фаро мегирад, дар айни ҳол бо кумаки ҳамон конунҳо падидаҳо ва равандҳо ҳам дар табиати зинда ва ҳам ғайризинда тавзеҳ дода мешаванд.

Десертент донишҳои методологӣ бо мафҳумҳои зерин арзёбӣ мешаванд; а) сохтори функционалӣ; б) маҷмӯи донишҳо ва равандҳо; в) мавҷуд будани морфологияе, ки тибқи он система таҳқиқ мешавад; г) ташкили муайяни мавод (муназзамӣ), ки аз тарафи ин равандҳо ва ин сохтор фаро гирифта мешавад.

Бобои дуҷуми автореферати Раҳимзода М.М. «Методикаи таълими физика барои муаллимони ояндаи биология бо истифода аз муносибати тамоюли касбӣ» буда, аз ду зербоб иборат мебошад, ки дар зербоби якуми он мақсадҳо, вазифаҳо ва принсипҳои ташаккулёбии мазмуни курси физика барои донишҷӯёни ихтисосҳои биология бо истифода аз муносибати тамоюли касбӣ мавриди баррасӣ қарор мегирад.

Муалиф барои фаъолгардони фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология дар дарсҳои фанни физика ва рафъи зиддиятҳои зикршуда, бояд муносибати нав нисбат ба мазмуни он ва амалӣ намудани курси физика, ки самти омодагии касбии донишҷӯёнро ба назар мегирад, таҳия карданро қобили қабул донистааст.

Барои ин кор ҳангоми таҳияи курси тамоюли касбии физика мақсадҳои зерини таълим гузошта шудааст: 1. аз худ кардани маҳоратҳои истифодаи методҳои назариявӣ ва озмоишии физикӣ барои ҳаллу фасли вазифаҳои касбӣ; 2. ташаккул додани асосҳои илмии дониш ва маҳоратҳо; 3. ташаккул додани тафаккури ҳамгирои ягона; 4. омодагӣ ба фаъолияти касбӣ.

Муалиф дар зербоби дуюм истифоди маводи дорои мазмуни нигаронидашудаи касбӣ зимни ташкили шаклҳои асосии таълим мавриди таҳлил қарор дода шудааст.

Шаклҳои асосии таълими донишҷӯён инҳо мебошанд: маъруза, машғулиятҳои семинарӣ ва амалӣ, корҳои озмоишӣ ва корҳои мустақилонаи фаъолияти таълимӣ. Ҳар як шакли таълимӣ фаъолияти муайяни таълимӣ-маърифатиро, ки дар омода кардани мутахассисони оянда саҳм мегузоранд ба дӯш дорад. Аз ин рӯ, барои ташкили нисбатан

самараноки раванди таълим пайдо кардани василаҳои амалӣ намудани маводи байнифаннии тамоюли касбӣ дар ҳама навъҳои машғулиятҳо зарур мебошад.

- Роҳҳо ва воситаҳои истифодаи маводи тамоюли касбӣ дар машғулиятҳои маърузавӣ
- Ташаккули малакаҳои амалии истифодаи донишҳои физикӣ барои муаллимони ояндаи биология
- Методикаи гузаронидани корҳои озмоишии дорои мазмуни байнифаннӣ
- Ташкил ва гузаронидани корҳои мустақилонаи илмӣ-таҳқиқотӣ аз ҷанни физика аз тарафи донишҷӯёни ихтисосҳои биологӣ

Муалиф ӯроиз доништааст, ки дар кори илмӣ-таҳқиқотӣ, дар муқоиса бо кори озмоишӣ функсияҳои зерин, ки дар практикуми озмоишӣ иҷроиши онҳо аз имкон берун аст, амалӣ карда мешаванд:

- мустақилона тасвир кардани таҷриба бо истифодаи таҷҳизоти технологӣ;

- кор дар болои такмил намудан ва оптимизатсияи қолабҳои озмоишии насб;

- таҳияи методикаи гузаронидани озмоиш.

Қорӣ намудани озмоиши амсилавӣ ба раванди таълим ташаккул ва инкишофи маҳоратҳои бо ҳам алоқаманди сатҳи умумии донишҷӯёро ривож медиҳад (банақшагирии таҳқиқот, шаклсозӣ ва тафсир, моделсозӣ, пешниҳод намудани фарзияҳо).

Муалиф дар боби сеюм, ки «Ташкил ва натиҷаи гузаронидани озмоиши педагогӣ» мебошад, ташкили озмоиши педагогӣ баррасӣ намудааст.

Озмоиши педагогӣ доир ба санҷиши озмоишии истифодаи самараноки методикаи таҳияшуда, ки мақсади он фаъолгардони фаъолияти таълимӣ-маърифатии донишҷӯён - муаллимони ояндаи биология бо кумаки маводи мазмуни байнифаннидошта дар маҷмӯъ бо методҳои фаъоли таълим мебошад, муалиф дармарҳилаҳои зерин гузаронида аст.

Муддати гузаронидани озмоиш 8 солро ташкил дод (2010-2020) Озмоиш се марҳиларо дар бар мегирифт.

Марҳилаи тасдиқи далелҳо (солҳои 2010-2014)

Марҳилаи ҷустуҷӯӣ (солҳои 2014-2016).

Марҳилаи ташаккулёбӣ (солҳои 2017-2020)

Ҳангоми гузаронидани таҳқиқот методҳои зерин истифода шудаанд: 1) таҳлили назариявӣ ва синтез, 2) методи суҳбат ва мусоҳиба, 3) методи арзишдиҳии коршиносӣ, 4) назарсанҷӣ, 5) мушоҳидаи психологӣ-педагогӣ, 6) таҳлили вазъияти мушаххаси озмоишӣ, 7) омӯзиши таҷрибаи омӯзгорон, 8) тестгузаронӣ, 9) таҳлили вазифаҳои иҷроиши корҳои ташхисӣ, 10) методҳои омории коркарди натиҷаи таҳқиқотҳои педагогӣ.

Дар зербоби дуюм муалиф натиҷаи марҳилаҳои тасдиқӣ ва ҷустуҷӯӣ озмоиши педагогӣ пешниҳод кардааст.

Марҳилаи тасдиқӣ аз соли 2010 то соли 2014 дар факултети химия ва биологияи Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав гузаронида шуд.

Дар ҷараёни озмоиш вазифаҳои зерин гузашта шуданд:

1. Таҳлили масъалаҳои фаъолгардонӣ ва баланд бардоштани самаранокии фаъолияти таълимӣ-маърифатии донишҷӯён.

2. Ошкор намудани истифода маводи мазмунӣ нигаронидашудаи касбӣ дошта ва корбурди методҳои фаъол дар ҷараёни таълими фанни физика барои донишҷӯёни ихтисосҳои биология.

3. Баҳодиҳии сатҳи талаботи омӯзгорони фанни биология ба алоқаҳои байнифаннии биология ва физика.

4. Баҳодиҳии муаррифии масъалаҳои мазмунӣ байнифаннидошта дар адабиёти илмӣ ва методӣ.

Ба мақсади асоснок кардани мубрамияти мавзӯ дар марҳилаи якуми гузаронидани озмоишҳои педагогӣ назарсанҷии муаллимони ояндаи биология гузаронида шуд. Ба донишҷӯёни курсҳои 1-4 (85 нафар) анкета пешниҳод карда шуд, ки дар онҳо саволҳо барои муайян кардани муносибати донишҷӯён ба омӯзиши физика ва дараҷаи талаботи донишҳои он, инчунин барои маҳорати истифода кардани донишҳои фанни физика ҳангоми шарҳу тафсири падидаҳои биологӣ мавҷуд буданд..

Дар марҳалаи мазкур муалиф ҳангоми гузаронидани озмоишҳои тасдиқӣ дар назди мо вазифаҳои муайян кардани воситаҳои асосии фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатӣ доир ба фанни физика барои донишҷӯёне, ки барои онҳо ин фан асосӣ нест, ва роҳҳои баланд бардоштани самаранокии раванди таълимӣ-маърифатӣ метод, таҳқиқот ба воситаи методи баҳодиҳии гурӯҳӣ гузаронида шуда, натиҷаҳои ба даст овардашуда ба воситаи методҳои стандартӣ омӯрӣ таҳлил ёфтанд.

Десертант барои анҷом додани ин кор гурӯҳи экспертӣ иборат аз 8 нафар ташкил карда, ки ба он муаллимон, номзадҳои илмҳои педагогӣ ва физика-математикӣ, ки фанни физикаро дар гурӯҳҳои ғайриихтисосӣ таълим медиҳанд, шомил будааст.

Барои муайян кардани андешаи умумии гурӯҳи экспертӣ муаллиф қарори коллективии истифодаи воситаҳои баланд бардоштани самаранокии раванди таълимӣ-маърифатиро бо истифодаи формулаи Персон муайян намудем:

$$N_p = \frac{1}{n} \sum_{p=1}^n pK_p,$$

Хулоса, фарзия таҳияшудаи таҳқиқот муҳаққик бо натиҷаҳои озмоиши педагогии гузаронида шуда ва истифодаи методикаи таълими физика, ки ба он муносибати тамоюли касбӣ шомил карда шудааст, ба фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии донишҷӯён ва такмили самаранокии омодагӣ аз фанни физика барои донишҷӯёни ихтисосҳои биологӣ мусоидат мекунад.

Хулосаву натиҷагирӣҳо ва тавсияҳои амалии муҳаққик дар рисола дуруст баён шуда, қисме аз онҳо ҷолиби тавачҷӯҳ мебошанд, ки чунинанд:

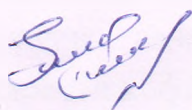
- Барои баланд бардоштани самаранокии омодагии касбӣ ва фаннии муаллимони ояндаи биология фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатӣ аз фанни физика зарур мебошад.
- Методикаи гузаронидани фаъолияти таълимӣ-таҳқиқотӣ ва илмӣ-таҳқиқотӣ доир ба фанни физика ҳангоми таълими муаллимони ояндаи биология таҳия карда шуд.
- Дар натиҷаи гузаронидани озмоишҳои педагогӣ натиҷабархшии истифодаи ин системаи методӣ исбот карда шудааст, ки ба фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатӣ мусоидат мекунад ва инчунин ба таквияти самаранокии раванди таълимӣ-маърифатӣ доир ба фанни физика барои донишҷӯёни ихтисосҳои биологӣ, аз ҷумла, муаллимони ояндаи биология низ таъсир менамояд.

Дар охир, натиҷаи тадқиқотро ҷамъбаст намуда қайд кардан лозим аст, ки кори диссертатсионии Раҳимзода Муҳаммаднаби Маҳмадшоҳ тадқиқоти бузурги педагогӣ маҳсуб меёбад; натиҷаҳои илмӣ ва амалие, ки дар муддати панҷ сол ҳангоми гузаронидани эксперименти педагогӣ ба даст овардааст бешубҳа эътиборнок мебошанд. Муваффақияти дигари кор аз он иборат аст, ки вай барои минбаъда идома додани тадқиқотҳо дар ин

самт ба пешомадҳои гуногун роҷеъ ба ояндаи таҳсилот дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии ҷумҳурии замина мегузорад.

Автореферати кори диссертационии Раҳимзода Муҳаммаднаби Маҳмадшоҳ дар мавзӯи «Методикаи ташаккули муносибати тамоюли касбии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика» дар соҳаи илмҳои психологӣ-педагогӣ саҳми муайяноро гузошта, дорои аҳамияти назариявӣ-амалӣ мебошад ва умуман ба ҳамаи талаботҳои КАО ҚТ ҷавобгӯӣ мебошад ва диссертант барои саъйи гирифтани унвони номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.02 – назария ва методикаи таълиму тарбия (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (13.00.02.01 – назария ва методикаи фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ)) арзанда аст.

номзади илмҳои педагогӣ,
мудири кафедраи технологияи иттилоотӣ дар КАС
Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон
ба номи Шириншоҳ Шохтемур
дар шаҳри Душанбе

Баротов Дилшод
Абдуллоевич

734003, ш. Душанбе,
Хиёбони Рӯдакӣ – 146
www:_tajagroun.tj
E-mail: dilshod.barotov.81@bk.ru

Имзои мудири кафедраи технологияи иттилоотӣ дар КАС,
н.и.п. Баротов Д.А.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори шуъбаи таъминоти методикӣ ва кадрҳо Донишгоҳи аграрии
Тоҷикистон ба номи Ш. Шохтемур _____ Раджабова Н.А.

